Nismo varni in s tem

V Evropo se vrača SAMOMORILSKI TERORIZEM. Racionalen, premišljen "modus operandi" terorističnih skupin, ki se bo zagotovo še širil, pravi Denis Čaleta, strokovnjak za terorizem. Ker je enostaven, poceni, učinkovit

GLORIJA LORENCI

Da je stopnja ogroženosti Slovenije po terorističnih napadih v Parizu še zmeraj nizka. Da v Sloveniji vse poteka normalno, varnostne razmere pa so stabilne, nam govori vrh politike. Točno takšna zagotovila tudi želimo slišati. Dr. Denis Čaleta, strokovnjak za varnostna vprašanja in terorizem z Inštituta za korporativne varnostne študije, v tej naši zazibanosti v "normalnost" ne vidi plusov.

"Ja, pomembno je, da vlada ponudi pomirjujočo informacijo ljudem," pravi, "ampak takšna informacija zelo hitro uspava javno mnenje in ponudi zagotovilo, da živimo varno v varni državi. Ni tako. Slovenija je del globalnega sveta, deli z njim vsa varnostna tveganja in jim seveda ne more ubežati. Poglejmo samo to begunsko krizo: na eni strani gledamo vpetost vseh varnostnih organov v reševanje krize, na drugi strani pa gledamo naše ljudi, ki živijo v svojem običajnem ritmu, brez večjih skrbi. Se pravi, da v tej družbi, kar zadeva zaznavanje tveganj, nekaj ni v redu. In s tega stališča se mi zdi, da informacija, kako je Slovenija popolnoma varna pred terorizmom, preprosto ni ustrezna."

Problem je nastal že prej

V globalnem svetu ni "nevpletenosti". Večina orožja, uporabljenega v Parizu, je prišla z območja Balkana, Slovenija je torej neposredno vpletena, pravi Čaleta, kajti to orožje je moralo potovati čez našo državo. Ni si treba delati utvar, da Slovenija ni bila že večkrat zlorabljena za tranzitno, logistično ali kakšno drugo dejavnost terorističnih skupin. "V zadnjih desetih letih je bilo kar 85 odstotkov terorističnih dejanj izvedenih z lahkim pehotnim orožjem, ki ga je mogoče kupiti za relativno majhen denar tudi v naših okoljih. Balkan je eden od centrov izvora tega orožja. Ne pozabimo, da je leta 1999 iz postojnske vojašnice neznano kam izginila velika količina pehotnega orožja in streliva, ki utegne biti uporabljeno za teroristične akcije. Geostrateški položaj Slovenije je tak, da je del balkanske poti, ki je izredno živa, naj gre za tokove organiziranega kriminala, tihotapljenja drog, orožja ali za migracije ... Vsi ti tokovi, hočemo ali ne, gredo čez naše ozemlje. Na meje Evrope pljuskajo migrantski valovi in vemo, da je nemogoče ustrezno in učinkovito obvladati in registrirati takšno množico. To je gotovo ena od prikladnih možnosti, ki jih lahko izkoristijo teroristične skupine predvsem za lažji pretok ljudi, ki so na spiskih določenih varnostno-obveščevalnih služb."

Slednje, pravi Denis Čaleta, spremljajo "varnostno zanimive" posameznike, še posebno v državah, kjer je radikalizacija izrazitejša. Varnostnoobveščevalne službe in policija vsaj deloma vedo, kdo so ljudje, ki so iz Evrope odšli na bojišča Islamske države in se zdaj želijo vrniti, ker različni subjekti mednarodne skupnosti pritiskajo nanjo in ji ožijo prostor; morda se vračajo v Evropo tudi s takšnimi in drugačnimi nalogami.

"Povratniki gredo na vstopnih točkah, kot so denimo letališča, skozi zelo rigorozne procedure in tvegajo, da jih bodo odkrili. V množičnosti in kaotičnosti, ki ju ponuja migracijski tok, in posledično slabšem nadzoru, pa je vrnitev lažja, manj tvegana. In seveda ni nujno, da je ta oseba potovala z migranti prav iz Grčije ali Turčije, lahko je vstopila v migrantski tok tik pred schengensko mejo in ga izkoristila za prehod v Evropo."

Na povratnike s sirskih in iraških bojišč se lepi zlovešč izraz: tempirane bombe. "Problem je nastal že prej - v tistem trenutku, ko je oseba zradikalizirana do te mere, da je pripravljena zapustiti okolje, kjer živi, in oditi v 'sveto vojno' na krizno območje, v tem primeru Sirijo, pripravljena tudi na smrt. To pomeni, da smo že vse zamudili. In ko se vrne v Evropo, je v določeni meri res tempirana bomba, kajti okolje, kamor se je vrnila, obtožuje za stanje v Siriji. Potem lahko nastanejo dogodki, kakršnim smo bili priča v Parizu."

Lahek plen ekstremistov

Posebnost Slovenije je, da še vedno ni sprejela strategije za boj proti terorizmu, niti nima akcijskega načrta. Najverjetneje tudi zato, pravi Čaleta, ker politika sogla- sno zavpije, da smo varna država, pa karkoli se že dogaja okoli nas. "Strategijo in iz nje izhajajoč akcijski načrt bi potrebovali predvsem zato, da bi v njem opredelili naloge prav vseh segmentov družbene skupnosti - izobraževalnih, zdravstvenih, socialnih ustanov ... Vemo, na primer, da so zapori največje leglo radikalizacije v svetu in v Evropi, torej je treba najti mehanizme, s katerimi bomo preprečili, da se ljudje radikalizirajo."

Na srečo, pravi naš sogovornik, Slovenija na lestvici, ki kaže, iz katerih držav je največ ljudi odšlo v vrste Islamske države, nizko. Predvideva se, da je iz Slovenije na krizna območja odšlo osem do deset ljudi. "Če pa pogledamo to številko v odnosu na število prebivalcev, smo primerljivi z večino evropskih držav. Daleč najbolj izstopa Francija, iz katere, kot predvidevajo, je odšlo na sirska in iraška bojišča več kot 1200 ljudi, iz Nemčije in Velike Britanije 600. Iz Belgije, ki se je sedaj potrdila kot izjemno močan teroristični rekrutacijski center, 400. A glede na to, da ima Belgija samo enajst milijonov prebivalcev, je ta odstotek izjemno visok."

Danes je že jasno, da je najbolj radikalizirana druga ali tretja generacija muslimanskih doseljencev v zahodno Evropo. Ne čutijo se povezani z državo, iz katere so prišli njihovi starši, niti z državo, v kateri so se rodili, ker jih stalno potiska na obrobje družbe. "Evropa je padla na izpitu. Predvsem francoska družba se je izredno slabo lotila integracije teh ljudi v svojo družbo. Živijo v

(Reuters)

je treba živeti

okoljih, kjer je brezposelnost nekajkrat višja od francoskega povprečja, z majhnimi možnostmi za izobrazbo, tako rekoč getoizirani. Francija ima dolgoletne izkušnje z migranti - tudi zaradi svoje kolonialne preteklosti - in bi pričakovali, da bi bila kot država odprtosti in svobodomiselnosti svetel vzor sobivanja. Žal ni tako. In žal se to odraža skozi radikalizacijo, proces, v katerem predvsem mladi brez prihodnosti, bodoči džihadisti, postanejo lahek plen ekstremistov in koncepta Islamske države."

Popolne pametne bombe

Kar posebej skrbi, razmišlja Čaleta, je to, da se v Evropo spet vrača samomorilski terorizem. Ki je večplasten, saj je vpet v različne kulturne, ideološke, socialne in verske okvire. Racionalen, premišljen "modus operandi" terorističnih skupin, ki se bo zagotovo še širil. In ki je naši zahodni miselnosti popolnoma tuj. "V zahodni družbi vse bolj agresivni mediji vsakodnevno prinašajo v naše domove najhujše tragedije z vsega sveta. In kaj se zgodi? Postanemo imuni nanje, ne ganejo nas več. Terorizem pa se hrani z medijsko pozornostjo, rad rečem, da so mediji kisik za terorizem. Teroristi skozi medije in dejanje, ki ga naredijo, želijo svojo sporočilnost razširiti na čim širšo množico. Ampak danes, ko smo vsi tako pasivni, tako siti nasilja, kaj naj še naredijo, da pritegnejo pozornost medijev in vseh drugih? To je ta spirala nasilja, ki terorizem žene k vedno novim dejanjem, še bolj odmevnim, še bolj drastičnim. Zelo hitro smo pozabili na januarski napad na Charlie Hebdo, tudi Pariz bomo hitro pozabili, prepričan sem, zato teroristi razmišljajo o novih in novih terorističnih akcijah, ki jih bodo izstrelile na prve strani medijev in zasejale strah med prebivalstvom. To je tista premica, ki je ne moremo obrniti v negativno smer, ampak bo samo še rastla. Evropa pa je zaradi svojega geostrateškega položaja na prepihu, obkrožena s kriznimi žarišči in izredno težko jo je varovati."

Samomorilske napadalce strokovnjaki imenujejo "popolne pametne bombe". Ultimate Smart Bomb. Samomorilska operacija v primerjavi z "navadnimi" terorističnimi napadi ustvari pri ciljni populaciji velik strah; krvava slika razdejanja množično pritegne medije. Ima neštete prednosti; v oglaševalskem jeziku bi lahko rekli: enostavna (ni treba načrtovati umika, ni bojazni, da bi samomorilskega bombnega napadalca prijeli in zasliševali ...), poceni (strokovnjaki so izračunali, da "človeški izstrelek" stane okoli 150 ameriških dolarjev), natančna (bombni napadalec lahko kadarkoli izbere tarčo in čas aktiviranja eksploziva) in učinkovita (veliko žrtev, veliko strahu).

"Zračni izstrelek iz letala gre tja, kamor je namerjen. Samomorilski storilec pa se lahko sproti odloča, kje se bo razstrelil, in ko je enkrat na poti, da izvede samomorilsko dejanje, pripravljen ubijati in pripravljen umreti pri tem, je izredno malo možnosti, da dejanje preprečimo. Poznamo tipične primere iz Izraela, ko je denimo samomorilski napadalec želel priti v dvorano ob nekem prazniku, a ko je videl, da so tam varnostni organi in da mu ne bo uspelo, je spremenil smer, šel na prehod za pešce, in se ni razstrelil pri rdeči luči na semaforju, ampak na sredi cestišča, ko sta se tam združili množici z obeh strani ceste. Govorimo torej o tveganju, ki ga je izredno težko obvladovati, najboljša obramba je tako stalen pritisk na domnevne teroriste v zgodnjih fazah priprav na teroristično dejanje, takrat so najbolj ranljivi."

Kako bomo živeli naprej? S strahom odhajali na koncerte, športne dogodke, v muzeje, koncertne dvorane ...? Za zimske olimpijske igre v Sočiju je veljalo, da gre za največjo varnostno operacijo v zgodovini olimpijskih iger. Bo v prihodnje tako na vseh večjih športnih dogodkih? Čez nekaj dni bo v Parizu svetovna podnebna konferenca, junija prihodnje leto Francija gosti evropsko prvenstvo v nogometu. Kakšni varnostni ukrepi nas bodo doleteli?

"Upam, da se vsi zavedamo, da popolne varnosti ni mogoče zagotoviti. Imamo neko varnostno situacijo, oceno varnostnih tveganj in groženj, na drugi strani pa kadrovske in materialne resurse, ki so na voljo, in tehtanje, kaj lahko z njimi narediš, da boš tveganja čim bolj obvladal. V popolnosti se jih ne da. Eni se bolj zavedamo, drugi manj, da družba več ni tako varna, kot je bila. Po padcu berlinskega zidu smo imeli občutek, da smo svobodno zadihali, toda dejstvo je, da je globalni svet prinesel še bolj kompleksna varnostna tveganja, ki niso tako črno-bela, kot so bila tista v preteklosti. So pred nami, lahko se nam zgodijo in s tem bomo morali živeti.

Že na zadnjih treh olimpijskih igrah je bila varnost izredno izpostavljena, in če želimo učinkovito obvladovati varnostna tveganja, to zahteva velik finančni in organizacijski napor, hkrati pa se znižuje čar dogodkom. Številni varnostni ukrepi, omejevanje dostopa, pregledi ... To pušča slab priokus. Po drugi strani se zavedamo, da če želimo varno peljati družino na neki dogodek, moramo pristati tudi na ta del varnosti. Vsekakor pa mislim, da kot obiskovalci dogodkov ne bomo doživljali nekih izrednih ukrepov. In predvsem se ne smemo pustiti ujeti na limanice, da bomo imeli več varnosti, če bomo pristali na zmanjšanje človekovih pravic. Ta formula pri terorizmu ne zdrži."

Kontrola na vhodih v dvorane, stadione in druga mesta prireditev bo bolj poostrena in tako dolgotrajnejša, pravi, kar nas bo spravljalo v slabo voljo, ampak to bomo morali vzeti v zakup. Natančnejši bodo pregledi torbic, nahrbtnikov, prtljage skratka. Dejstvo pa je tudi, da bi se moral vsak posameznik zavedati, da lahko varnosti ponudi dodano vrednost. Se pravi, da normalno opazuje okolje in da sporoči tistim, ki so zadolženi za varnost, če opazi kaj sumljivega. "Da bi se zaradi nevarnosti terorističnih napadov začeli zapirati v svoje domove, prenehali obiskovati množične prireditve - tega ne verjamem. Družba bo krvave dogodke v Parizu pozabila takoj, ko bodo mediji začeli prinašati druge odmevne zgodbe. Prepričan sem, da se ne bo veliko spremenilo."

Denis Čaleta (Robert Balen)

> Ne pozabimo, da je leta 1999 iz postojnske vojašnice neznano kam izginila velika količina pehotnega orožja in streliva, ki utegne biti uporabljeno za teroristične akcije

Vojaška sila je robustna sila

Tragičen tok bežečih pred vojno in migrantov, ki hočejo boljše življenje, nas sili k postavljanju vprašanj, pravi naš sogovornik. Marsikaj je odvisno od Nemčije, ciljne države. "Kanclerka Merklova je še pred migracijskim valom dala jasen signal, da so zaželeni, in to je sprožilo plaz, ki ga zdaj tudi Nemčija več ne more obvladovati. Zelo pomembno je, kako bo ravnala z migranti, ki so prišli in prihajajo na njeno ozemlje. Dogajalo se bo, da bo veliko ljudi razočaranih v svojih pričakovanjih obljubljene dežele in iz tega lahko vzniknejo novi radikalizmi. Hkrati vsaka država zasleduje svoje nacionalne interese, povrhu pa imamo v tej mednarodni skupnosti številne zamere: Turčija zameri Evropi, da jo že več kot trideset let pušča v čakalnici EU, Grčija za finančno krizo krivi predvsem Nemčijo in normalno, da sta ti državi samo še pomagali, da se je migrantski val razlil v Evropo. Na tej poti imamo še Makedonijo in Srbijo s svojimi lastnimi problemi, ki sta migrante nemudoma "preložili" naprej. Imamo Hrvaško, ki danes točno ne ve, kje je; ali je v Evropi ali pred schengnom. Zaradi notranjepolitičnih razmerij in nedavnega predvolilnega dogajanja, se je hotela migrantov čim prej znebiti - vemo, kako je to potekalo. Vsi smo pričakovali, da bo zima prekinila pretok migrantov, pa ga ne bo, ker vlada strah, da bo Nemčija zaprla svoje meje, in lovijo zadnjo priložnost. Če pride do povratnega vala ekonomskih migrantov iz zahodne Evrope in pritiska novih prišlekov v Evropo, se utegne Slovenija znajti med kladivom in nakovalom. Toda postaviti si je treba še dodatna vprašanja. Zakaj migracijski val prav zdaj? Morda Rusiji ustreza, da odvrne pozornost od svojih aktivnosti v Ukrajini? Gre za interes Amerike, da Evropo oslabi v globalni konkurenčni tekmi? Ne pozabiti na multinacionalne korporacije, ki stojijo za svetovno politiko; večina njih obrača več denarja, kot ga imajo proračuni mnogih posameznih držav. Vsi se zavedamo, da jim je še kako v interesu, da se producirajo nova krizna žarišča, kajti to pomeni prodajo orožja, varnostnih storitev in vsega mogočega. Živimo pač v zelo kompleksnem svetu."

Če nastane čep v Sloveniji, utegnemo imeti dodatno težavo, kajti tudi pri nas nismo imuni na ekstremizem. "To nikakor ni zanemarljiva nevarnost. V Evropi, vidimo, desnica dviga glavo in Slovenija ni izjema. Slovenija je tradicionalno zaprta družba, in ko v takšno družbo pride veliko prišlekov, nastanejo napetosti, ki lahko pripeljejo do zelo ekstremnih zadev, na katere niti ne želimo pomisliti. Tako slovenska vlada kot tudi vlade drugih evropskih držav premalo poudarjajo, da bi po ocenah gospodarskih strokovnjakov morala Evropa do leta 2050 sprejeti 50 milijonov novih ljudi, da bi lahko ohranila produkcijo na sedanji ravni in da bi bili sistemi - socialni, pokojninski, zdravstveni ... - še vzdržni. Ta podatek migracije gotovo prikazuje v pozitivnejši luči in ne vem, zakaj se tako redko omenja."

Francija odgovarja na napade v Parizu z vojno retoriko. Ki je vedno problematična, kadar govorimo o preprečevanju terorizma, pravi Denis Čaleta. "Vojaška sila je robustna sila, ki potrebuje jasno identificiranega nasprotnika. S klasičnimi vojaškimi sredstvi se je terorizma nemogoče lotiti, ker gre za mrežno povezavo skupin in posameznikov. Če bomo šli na dokončno izbrisanje Islamske države s trenutnega območja delovanja, se moramo zavedati posledic: večina od 30 tisoč tujih borcev v Siriji in Iraku, ki se bojujejo na strani Islamske države, se bo razpršila po svetu. Problem, ki ga imamo koliko toliko centraliziranega, bomo razpršil po celi zemeljski obli. Kaj smo torej rešili?" •